

บันทึกการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
ครั้งที่ ๖๑
วันอังคาร ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙
ณ โรงแรมเลควิว รีสอร์ท แอนด์ กอล์ฟคลับ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาต สุขัคคานนท์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	โฆษกกรรมการ
๕. นายวรชิต สิงหเสนี	โฆษกกรรมการ
๖. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	โฆษกกรรมการ
๗. นายอุดม รัฐอมฤต	โฆษกกรรมการ
๘. นางกิริณา สุมาวงศ์	กรรมการ
๙. นางจุรี วิจิตรวาทการ	กรรมการ
๑๐. นายนิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย	กรรมการ
๑๑. นายเอียรชัย ณ นคร	กรรมการ
๑๒. พลเอก นิวัติ ศรีเพ็ญ	กรรมการ
๑๓. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๔. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๕. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๖. พลตรี วีระ โรจนนาค	กรรมการ
๑๗. นายศุภชัย ยาวะประภาษ	กรรมการ
๑๘. นายอัษฎพร จารุจินดา	กรรมการ
๑๙. พลเอก อัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๒๐. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง
๒๑. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	เลขานุการกรรมการ คนที่สอง

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ
๒. นายวรวิทย์ เห่งพุ่ม	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๑. นายนาถ ดวงวิชัย	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานประธานรัฐสภา
๒. ว่าที่เรือตรี ยุทธนา สำเภาเงิน	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการปกครอง

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

๑. นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์
๒. นายเจษฎ์ โทณะวณิก
๓. ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์

ผู้ชำนาญการประจำตัวกรรมการ

นางสุภัทรา เชื้ออรอด

เริ่มประชุมเวลา ๐๙.๐๕ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๐ วันจันทร์ ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๑ วันอังคาร ที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๒ วันพุธ ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๓ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๕ วันอังคาร ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๖ วันพุธ ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๗ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๐ วันอังคาร ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๑ วันพุธ ที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๒ วันพฤหัสบดี ที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๓ วันศุกร์ ที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๔ วันจันทร์ ที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๕ วันอังคาร ที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๖ วันพุธ ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๗ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๘ วันศุกร์ ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๒๙ วันจันทร์ ที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๐ วันอังคาร ที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๑ วันพุธ ที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๒ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๓ วันศุกร์ ที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๔ วันจันทร์ ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๕ วันอังคาร ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๖ วันพุธ ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๗ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๘ วันศุกร์ ที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๙ วันจันทร์ ที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๐ วันอังคาร ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๑ วันพุธ ที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๒ วันอังคาร ที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๓ วันพุธ ที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๔ วันจันทร์ ที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๕ วันอังคาร ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๖ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๗ วันศุกร์ ที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๘ วันจันทร์ ที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๔๙ วันอังคาร ที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๐ วันพุธ ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๒ วันศุกร์ ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๓ วันจันทร์ ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๔ วันอังคาร ที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๘
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๕ วันจันทร์ ที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๙
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๖ วันอังคาร ที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๙
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๗ วันพุธ ที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๙
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๘ วันพฤหัสบดี ที่ ๗ มกราคม ๒๕๕๙
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๕๙ วันศุกร์ ที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๙
 - บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๖๐ วันจันทร์ ที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๙
- อยู่ระหว่างการตรวจทานของนายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ หรือที่ประชุมเกี่ยวกับร่างมาตรา ๔๘ ซึ่งเป็นเรื่องเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองว่า เมื่อพิจารณามาตรา ๓๕ (๕) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ที่กำหนดว่า “กลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมือง สามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมได้โดยอิสระ

ปราศจากการครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ดังนั้น ในร่าง มาตรา ๔๘ ควรบัญญัติหลักการเพื่อบรรณการปกครองตาม มาตรา ๓๕ (๕) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ โดยควรเพิ่มหลักการในลักษณะว่า คณะกรรมการบริหาร พรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำ หรือชี้นำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะเป็นมาตรการป้องกันมิให้บุคคลหรือ กลุ่มบุคคลที่มีได้เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองเข้ามามีอำนาจสั่งการกรรมการบริหาร พรรคการเมืองหรือมีอำนาจเหนือกรรมการบริหารพรรคการเมือง

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ ดังนี้ “การบริหาร พรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ และดำเนินการไปตามมติของสมาชิกทั้งหมดของ พรรคการเมือง และต้องมีส่วนร่วมในทางวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจบริหารวัตถุประสงค์ทางไม่ถูกครอบงำโดยบุคคลใดที่มี สัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีใช้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง”

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- วรรคสองกำหนดหลักการเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพรรคการเมือง การมีส่วนร่วม ในการจัดองค์กรและการบริหารจัดการพรรคการเมืองของสมาชิกพรรคการเมืองนั้น จะต้องไม่ถูกครอบงำ โดยกลุ่มทุนของพรรคการเมือง ดังนั้น ควรนำหลักการในเรื่องดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยรัฐสภา จะเหมาะสมมากกว่าการบัญญัติไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

- บุคคลที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม บุคคลนั้นจะสามารถเป็นสมาชิกของ พรรคการเมืองได้หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ผู้ถูกตัดสิทธิทางการเมืองไม่สามารถเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องการจัดองค์กรและการบริหารจัดการพรรคการเมืองซึ่งต้อง ปราศจากการถูกครอบงำโดยบุคคลที่มีสัญชาติอื่นซึ่งมิใช่สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีได้เป็นสมาชิกของ พรรคการเมืองนั้น ในความเป็นจริงการครอบงำพรรคการเมืองมีทั้งการกระทำของบุคคลเพียงคนเดียว หรือ โดยกลุ่มบุคคล ดังนั้น ในร่างมาตรา ๔๘ ควรเพิ่มหลักการให้ครอบคลุมถึงการห้ามมิให้การจัดองค์กรและ การบริหารจัดการพรรคการเมืองถูกครอบงำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองด้วย

- วรรคสองควรเพิ่มหลักการในเรื่องการบริหารพรรคการเมืองจะต้องมีความอิสระตามมติของ สมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมืองด้วย

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ เป็นดังนี้ “การบริหาร พรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ และดำเนินการโดยอิสระตามมติของสมาชิกทั้งหมด ของพรรคการเมือง และต้องมีส่วนร่วมในทางวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจบริหารวัตถุประสงค์ทางไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดย บุคคลใดที่มีสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีใช้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความว่า “มติของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง” หมายถึงจะต้อง เป็นคะแนนเสียงเอกฉันท์ใช่หรือไม่ ซึ่งอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการมีมติของพรรคการเมืองได้

- กรณีสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด คณะกรรมการ ควรกำหนดมาตรการ หรือกลไกเพื่อบรรณการดำเนินการของพรรคการเมืองในการลงโทษสมาชิก พรรคการเมืองที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของพรรคการเมืองดังกล่าว

- การบริหารพรรคการเมืองที่ต้องดำเนินการโดยอิสระตามมติของสมาชิกทั้งหมดของ พรรคการเมืองและต้องไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใด

ที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น หากพรรคการเมืองถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในต่างประเทศจะถือว่าขัดต่อหลักการในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ หรือไม่

- พรรคการเมืองบางพรรคมีตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพรรคซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองและไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองแต่มีบทบาทสำคัญในการชี้นำพรรคการเมือง จะถือว่าขัดต่อหลักการในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักการในเรื่องการบริหารพรรคการเมืองจะต้องเป็นการบริหารโดยบุคคลผู้มีสัญชาติไทยและต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น ควรบัญญัติหลักการรองรับไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองโดยกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองว่าจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่เคยถูกตัดสิทธิทางการเมืองหรืออยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือถูกห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความว่า “ดำเนินการโดยอิสระตามมติของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง” ในวรรคสอง หมายถึงสมาชิกพรรคการเมืองที่เข้าร่วมประชุมใหญ่ หรือหมายถึงสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง ดังนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสอง เป็นดังนี้ “การบริหารพรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ และดำเนินการโดยอิสระตามมติของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง และต้องมีส่วนร่วมในทางสันติของทั้งพรรคการบริหารสันติภาพไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีใช้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง”

- ไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มความว่า “และดำเนินการโดยอิสระตามมติของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง” เนื่องจากเป็นการบังคับพรรคการเมืองมากเกินไปจนอาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารพรรคการเมืองได้

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า มาตรา ๑๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย พรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง และมติของที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองด้วยความรอบคอบระมัดระวังและด้วยความซื่อสัตย์และสุจริต

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ เป็นดังนี้ “การบริหารพรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ และสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในทางสันติของทั้งพรรคการบริหารสันติภาพไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีสัญชาติอื่นที่มีใช้สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง”

นายอัษฎพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า หลักการในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ เป็นบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดองค์กรและการบริหารจัดการพรรคการเมือง หรือการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง เนื่องจากที่ผ่านมาเมื่อมีการประชุมใหญ่พรรคการเมืองจะใช้วิธีการให้สมาชิกมอบอำนาจให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องต่างๆ แทนสมาชิกจึงทำให้สมาชิกพรรคการเมืองไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารหรือดำเนินกิจการของสมาชิกพรรคการเมืองนั้น ควรกำหนดหลักการไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองว่าเรื่อง

ใดบ้างที่สามารถมอบหมายให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกพรรคการเมืองได้

- การประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองเป็นเรื่องของสมาชิกพรรคการเมืองทุกคนที่มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมชาติของพรรคการเมือง ดังนั้น การดำเนินกิจการของพรรคการเมืองต้องมีความเป็นอิสระ จึงควรกำหนดให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมืองจะเหมาะสมมากกว่า

- การประชุมใหญ่พรรคการเมืองปรากฏข้อเท็จจริงว่า พรรคการเมืองบางพรรคจะใช้วิธีกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองมอบหมายอำนาจให้สมาชิกพรรคการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในพรรคการเมืองนั้น ๆ ทำหน้าที่แทน จึงทำให้สมาชิกพรรคการเมืองไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

- เจตนารมณ์ของคณะกรรมการในการบัญญัติวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ คือ (๑) ต้องการให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองเป็นการดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองอย่างแท้จริง (๒) พรรคการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองอย่างแท้จริง และ (๓) ป้องกันการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อแสวงหาประโยชน์จากเงินสนับสนุนพรรคการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

- การมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคการเมืองในการบริหารพรรคการเมืองหรือการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองนั้น ควรบัญญัติวิธีการเพื่อให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการบริหารพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า การบริหารพรรคการเมืองที่ต้องดำเนินการโดยอิสระตามมติของสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมือง และต้องไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีสัญชาติอื่นซึ่งมิใช่สัญชาติไทยหรือบุคคลอื่นใดที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองไว้ว่าจะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด ดังนั้น ผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดจึงไม่สามารถเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองได้โดยผลของกฎหมาย คณะกรรมการจึงไม่ควรกังวลในเรื่องคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองว่าบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยจะเข้ามาเป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองเพื่อครอบงำหรือชี้นำสมาชิกของพรรคการเมือง

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ เป็นดังนี้ “การบริหารพรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และสมาชิกทั้งหมดของพรรคการเมืองต้องดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น หรือบุคคลที่มีสัญชาติอื่นที่มีสัญชาติไทย”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า วรรคสองที่เพิ่มเติมว่า “เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง” เป็นหลักการเดียวกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นการรองรับหลักการเพื่อนำรายละเอียดหรือวิธีการไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

- มีกรรมการเห็นด้วยกับการเพิ่มความว่า “ดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น หรือบุคคลที่มีสัญชาติอื่นที่มีสัญชาติไทย” ในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๘ เนื่องจากสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็นหลักสากลที่ประเทศต่าง ๆ ยอมรับและบัญญัติหลักการเพื่อ

การบริหารพรรคการเมืองต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และ สหวิชาชีพทั้งสหตชชช พรรตทพรเวิฮงตชชมีสหรชชชในทพรชัตชชตชชและทพรบริหารชัตทพรพรรตทพรเวิฮง ต้องดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกรวบงำหรือชี้นำโดยบุคคลใดที่มีได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น”

จากนั้น นายปรณ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ได้นำเสนอร่างมาตรา ๔๘/๑ ซึ่งคณะกรรมการยกร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้ยกร่างขึ้นใหม่โดยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นที่ประชุมได้อภิปรายแสดงความเห็น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

“มาตรา ๔๘/๑ บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ ในกรณีเช่นนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะรับหรือไม่รับพิจารณาตามที่เห็นสมควรก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- หลักการของร่างมาตรา ๔๘/๑ เป็นหลักการเดียวกับมาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ซึ่งเกิดปัญหาในทางปฏิบัติอย่างมากเนื่องจากมาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ไม่ได้กำหนดกรอบเวลาในการดำเนินการของอัยการสูงสุดไว้

- ความว่า “ศาลรัฐธรรมนูญจะรับหรือไม่รับพิจารณาตามที่เห็นสมควรก็ได้” ในวรรคสามของร่างมาตรา ๔๘/๑ นั้น ควรกำหนดวิธีพิจารณาคำร้องของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่ประชาชนยื่นคำร้องโดยตรงไว้ในรัฐธรรมนูญว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีวิธีพิจารณาคำร้องอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการกำหนดวิธีพิจารณาคำร้องของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคสามของร่างมาตรา ๔๘/๑ นั้น ควรนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญจะมีความเหมาะสมมากกว่า

สำหรับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญควรเป็นกระบวนการพิจารณาที่สั้นกระชับและไม่ควรใช้เวลาในการพิจารณานานโดยจะต้องเป็นวิธีพิจารณาที่มีประสิทธิภาพในการค้นหามูลเหตุแห่งคดี หรือการรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการทั้งในด้านนิติศาสตร์และด้านรัฐศาสตร์อย่างรอบด้าน ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมที่ต้องค้นหาข้อเท็จจริงในคดี นอกจากนี้ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการจะต้องประสานไปยังศาลและองค์กรอิสระต่าง ๆ ให้ยกร่างกฎหมายควบคู่ไปกับการร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการซึ่งจะช่วยประหยัดเวลาในการพิจารณาของคณะกรรมการ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องกลไกการตรวจสอบการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นผู้พิจารณาคำร้องตามวรรคสามว่าจะส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือไม่ คณะกรรมการควรออกแบบกลไกอื่นเพื่อทำหน้าที่แทนอัยการสูงสุด

- ควรกำหนดให้การพิจารณาคำร้องของอัยการสูงสุดดำเนินการในรูปของคณะกรรมการพิเศษที่แต่งตั้งจากข้าราชการอัยการในสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาคำร้องตามวรรคสามแทนอัยการสูงสุด

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ชี้แจงว่า แนวทางปฏิบัติของอัยการสูงสุดในการพิจารณาคำร้องตามมาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ จะมีสำนักงานคดีอัยการสูงสุดซึ่งมีอธิบดีอัยการเป็นหัวหน้า

สำนักงานโดยมีหน้าที่เสนอความเห็นต่ออัยการสูงสุด หรือมีการตั้งรองอัยการสูงสุดเพื่อเข้ามาทำหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นต่ออัยการสูงสุด ดังนั้น หลักการในวรรคสามของร่างมาตรา ๔๙/๑ หากยังคงหลักการให้เป็นอำนาจของอัยการสูงสุด แนวทางการดำเนินงานของอัยการสูงสุดก็อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นเพื่อพิจารณาคำร้อง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการโดยถือว่าเป็นคดีที่เริ่มต้นที่พนักงานอัยการ ในกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการได้กำหนดกลไกและกระบวนการดำเนินงานของพนักงานอัยการในการพิจารณาคดีลักษณะดังกล่าวไว้แล้ว

- มีการแสดงความคิดเห็นว่า หลักการเรื่องการใช้อำนาจของพนักงานอัยการนั้น รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้บัญญัติหลักการเพื่อบรรณาการหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยจะต้องปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญที่ควรคงไว้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน

- ความในวรรคหนึ่งของร่างมาตรา ๔๘/๑ มิได้บัญญัติห้ามในเรื่องการใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งไม่ได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แตกต่างจากหลักการที่เคยบัญญัติในมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่บัญญัติห้ามดังกล่าวไว้จะทำให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติในอนาคตหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า เหตุผลที่ไม่บัญญัติห้ามในเรื่องการใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งไม่ได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไว้ในวรรคหนึ่งของร่างมาตรา ๔๘/๑ เนื่องจากการบัญญัติหลักการดังกล่าวจะทำให้เกิดปัญหาทางการเมืองดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และพรรคการเมืองจะใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งกันทางการเมือง จึงไม่ควรบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำเพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายการเมืองใช้เป็นเงื่อนไขก่อให้เกิดความขัดแย้งในทางการเมือง

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๔๘/๑ ที่คณะอนุกรรมการยกร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนำเสนอ โดยไม่มีการแก้ไข

จากนั้นที่ประชุมได้พิจารณาทบทวนร่างรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราโดยเริ่มพิจารณาตั้งแต่หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

“หมวด ๔

หน้าที่ของปวงชนชาวไทย”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบชื่อหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๔๙

“มาตรา ๔๙ บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- (๒) ป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
 - (๓) ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย
 - (๔) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ
 - (๕) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
 - (๖) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ
 - (๗) ไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม หรือขัดต่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของสังคม
 - (๘) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ
 - (๙) ต่อด้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ
- บุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตาม (๖) โดยไม่ได้แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ใช้สิทธิหรือเสรีภาพโดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม (๗) หรือไม่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติตาม (๘) ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักการในวรรคสองเป็นเรื่องการกำหนดโทษบุคคลที่ไม่กระทำหน้าที่ตามร่างมาตรา ๔๙ หรือใช้สิทธิและหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย โดยกำหนดมาตรการลงโทษผู้กระทำการฝ่าฝืน (๖) ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการลงโทษทางการเมือง แตกต่างจากมาตรการลงโทษตาม (๗) และ (๘) ที่มีโทษในทางอาญา ดังนั้น เสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๙ เป็นดังนี้ “บุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตาม (๖) โดยไม่ได้แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ใช้สิทธิหรือเสรีภาพโดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม (๗) หรือไม่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติตาม (๘) ย่อมอาจเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติได้”

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ร่างมาตรา ๔๙ เป็นหลักการที่กำหนดในเรื่องหน้าที่ความเป็นพลเมืองของปวงชนชาวไทย ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย
- ควรเพิ่มหน้าที่ของพลเมืองในการปกป้อง ค้ำครอง ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในร่างมาตรา ๔๙ เพื่อรองรับหลักสากลที่ประเทศไทยได้เป็นภาคีกับองค์การระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- รัฐธรรมนูญของประเทศอินเดียมีบทบัญญัติในเรื่องการทำหน้าที่ของพลเมืองในการปกป้อง ค้ำครอง รักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ ค้ำครองรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และการสร้างความปรองดองระหว่างคนในชาติและศาสนาไว้ด้วย
- ความว่า “ป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์ของชาติ” ใน (๒) ควรเพิ่มหลักการในเรื่องหน้าที่ของพลเมืองในการรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า การสร้างหน้าที่ของพลเมืองในเรื่องต่าง ๆ นอกเหนือจากที่บัญญัติในร่างมาตรา ๔๙ รัฐมีหน้าที่ต้องออกกฎหมายเพื่อกำหนดหน้าที่ของพลเมือง ฉะนั้น ร่างมาตรา ๔๙ (๓) จึงกำหนดหน้าที่ของพลเมืองโดยจะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ส่วนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอเพิ่มความเป็น (๖/๑) ดังนี้ “(๖/๑) ดำเนินการ ร่วมมือ และสนับสนุนการปกป้อง ค้ำครอง และการรักษาสิ่งแวดล้อม”

ส่วนความใน (๒) เสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ดังนี้ “(๒) ป้องกันประเทศและรักษาผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน”

ส่วนความใน (๙) เสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็นดังนี้ “(๙) ต่อต้านและร่วมมือในการจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การรักษารัฐธรรมนูญเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่หน้าที่ของประชาชน แต่รัฐอาจจะขอความร่วมมือจากประชาชนให้ช่วยกันรักษารัฐธรรมนูญ ขณะที่การรักษาสิ่งแวดล้อมถือเป็นหน้าที่ของประชาชน เช่น การช่วยกันกำจัดขยะ เป็นต้น

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความใน (๖/๑) ที่เพิ่มขึ้นใหม่ เป็นดังนี้ “(๖/๑) ดำเนินการร่วมมือ และสนับสนุนการปกป้อง ค้ำครอง สิ่งแวดล้อม” เนื่องจากการรักษารัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นสิทธิของประชาชน ส่วนการรักษาสิ่งแวดล้อมกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชน

- มีกรรมการสอบถามว่า ความว่า “สิทธิ” และความว่า “หน้าที่” มีความหมายเหมือนหรือต่างกันอย่างไร การพิจารณาว่าบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญเรื่องใดควรกำหนดให้เป็นสิทธิ และเรื่องใดควรกำหนดให้เป็นหน้าที่มีหลักคิดอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องใดเห็นควรกำหนดให้ประชาชนต้องปฏิบัติ ให้กำหนดเป็นหน้าที่ เรื่องใดเห็นควรกำหนดให้เป็นดุลพินิจของประชาชนว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ ให้กำหนดเป็นสิทธิ เรื่องใดเห็นว่าควรกำหนดให้องค์กรของรัฐมีหน้าที่ต้องปฏิบัติจะใช้ดุลพินิจว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติไม่ได้ ให้กำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐ เรื่องใดเห็นว่ารัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการแต่ให้เป็นดุลพินิจของรัฐว่าจะเริ่มดำเนินการเมื่อใด ให้กำหนดเป็นนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ดังนั้น เรื่องใดเห็นว่าควรกำหนดให้เป็นดุลพินิจของประชาชนว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ ควรกำหนดให้เป็นสิทธิ ไม่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ เนื่องจากหากกำหนดให้เป็นหน้าที่แล้วประชาชนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่จะต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ

- มีกรรมการสอบถามว่า ความว่า “เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น” ใน (๕) ของร่างมาตรานี้ หมายความว่าเป็นการกำหนดให้สิทธิและหน้าที่ใช้หรือไม่ และมีความหมายเหมือนหรือแตกต่างกับหลักการที่บัญญัติในร่างมาตรา ๒๕

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักการที่บัญญัติในร่างมาตรา ๒๕ กำหนดให้เป็นสิทธิโดยกำหนดเงื่อนไขการใช้สิทธิว่าจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งแตกต่างจาก ความว่า “เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น” ใน (๕) ของร่างมาตรานี้ ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ ไม่ว่าผู้นั้นจะใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิก็ตาม แต่จะต้องเคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

- มีกรรมการสอบถามว่า เรื่องการศึกษา หากกำหนดให้พลเมือง หรือประชาชนมีหน้าที่ต้องเรียนหนังสือ จะสามารถบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ เพื่อให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการศึกษา รวมทั้งสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้ประชาชนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ

- กรณีบิดา มารดาไม่สนับสนุนให้บุตรได้เรียนหนังสือ จะมีบทกำหนดโทษหรือไม่ เนื่องจากในต่างประเทศกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่บิดา มารดาที่ไม่สนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษา

- รูปแบบการจัดการศึกษาในต่างประเทศ จะมีหลักสูตรการเรียนการสอนตามอัธยาศัย (home-based schooling) สำหรับครอบครัวที่ไม่ต้องการให้บุตรหลานไปศึกษาในโรงเรียนของรัฐหรือเอกชน แต่จะทำหน้าที่สอนหนังสือให้แก่บุตรหลานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับในต่างประเทศ

- กรณีบิดา มารดาไม่ให้บุตรหลานไปโรงเรียนไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม รัฐควรดำเนินมาตรการลงโทษตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างจริงจัง

ประธานกรรมการเสนอเพิ่มความเป็น (๓/๑) ดังนี้ “(๓/๑) เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาภาคบังคับ” โดยไม่กำหนดว่าจะต้องเป็นโรงเรียนเท่านั้น อาจจะเป็น home school ก็ได้

- มีกรรมการสอบถามว่า ความใน (๓/๑) ที่เพิ่มขึ้นใหม่ เจตนารมณ์ต้องการบังคับผู้ปกครองหรือต้องการบังคับเด็ก

- กรณีการจัดการศึกษาแบบ Home-based Schooling ถือเป็นการศึกษาภาคบังคับที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือไม่

- การจัดการศึกษาแบบ Home-based Schooling ต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไข หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง นอกจากนั้น ยังมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาของผู้เรียนด้วย

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ครอบครัวที่มีฐานะยากจนไม่มีเงินซื้อเครื่องแบบนักเรียนให้แก่บุตรหลานเป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อการศึกษา แม้รัฐบาลจะมีนโยบายแจกเครื่องแบบนักเรียนฟรีก็ตาม แต่ก็ไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะนักเรียนในถิ่นทุรกันดาร

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๔๙ เป็นดังนี้

“มาตรา ๔๙ บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๒) ป้องกันประเทศ และรักษาผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

(๓) ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

(๓/๑) เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาภาคบังคับ

(๔) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๕) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

(๖) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

(๖/๑) ดำเนินการ ร่วมมือ และสนับสนุนการปกป้อง คุ่มครอง สิ่งแวดล้อม

(๗) ไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม หรือขัดต่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของสังคม

(๘) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๙) ต่อด้านการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

บุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตาม (๖) โดยไม่ได้แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ไม่ใช่สิทธิหรือเสรีภาพโดยชัดแจ้งหรือไม่ปฏิบัติตน (๗) หรือไม่ใช่สิทธิหรือเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติตน (๘) ยังอาจเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติได้”

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

“หมวด ๕

หน้าที่ของรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบข้อหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๐

“มาตรา ๕๐ รัฐต้องดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ให้ครบถ้วนตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๐ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๑

“มาตรา ๕๑ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย ความมั่นคงแห่งชาติ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๑ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๒

“มาตรา ๕๒ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๒ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๓

“มาตรา ๕๓ การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนที่มีคุณภาพสำหรับประชาชนอย่างทั่วถึง
รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

ให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล และดำเนินการให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน ทั้งนี้

ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย”

ประเด็นการพิจารณา

นายปรณ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า เรื่องการศึกษาตามร่างมาตรานี้ เป็นการแปลงสิทธิให้เป็นหน้าที่เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ความในวรรคสอง ความว่า “รัฐต้องดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษาก่อนวัยเรียนที่มีคุณภาพ สำหรับประชาชนอย่างทั่วถึง” อาจทำให้เด็กขาดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเด็กควรมีการศึกษานอกห้องเรียนด้วย นอกจากนี้ ในวรรคหนึ่งควรเพิ่มเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ส่วนในวรรคสามควรกำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

- การศึกษาต้องไม่สอนให้คนเป็นคนเก่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องสอนให้เป็นคนที่มีเจตคติที่ดี มีศีลธรรม และรู้จักผิดชอบชั่วดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก

ประธานกรรมการกล่าวว่า การศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม ร่างมาตรานี้จึงใช้คำว่า “การศึกษา” โดยกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ร่วมกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน ซึ่งสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาควรจะต้องส่งเสริมให้เด็กได้เรียนตามความถนัดของตน

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๓ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๔

“มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนไทย โดยอาจเพิ่มความว่า “และทำนุบำรุงการแพทย์แผนไทย” ต่อท้ายความในร่างมาตรานี้

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ความว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง” ครอบคลุมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติมรายละเอียดในเรื่องอื่นอีก

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้ควรเพิ่มเติมเรื่องการแพทย์แผนไทย เพื่อทำให้เกิดความคุ้มครอง และเป็นการให้ความสำคัญการแพทย์แผนไทยโดยรัฐ

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในมาตรานี้ควรให้ความสำคัญกับภาคเอกชน และท้องถิ่น ในการเข้ามีส่วนร่วมทางด้านสาธารณสุขให้มากขึ้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในร่างมาตรานี้ไม่ได้กำหนดให้รัฐต้องเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด รัฐอาจมอบหมายให้ภาคเอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแทนก็ได้ แต่ทั้งนี้รัฐจะต้องทำให้เกิดหลักประกันว่าประชาชนจะต้องได้รับการบริการที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง การเน้นย้ำและให้ความสำคัญกับภาคเอกชนในมาตรานี้อาจทำให้เกิดปัญหาได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสาธารณสุขในภาคเอกชนมีค่าใช้จ่ายสูง ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็มีความท้าทายทางด้านสาธารณสุขอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดไว้ในมาตรานี้

- มีกรรมการสอบถามว่า การแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขและได้รับการบริการจากการแพทย์แผนไทยจะเหมาะสมหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยนั้นเหมาะสมแล้ว ไม่ควรกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการจากการแพทย์แผนไทย

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในร่างมาตรานี้ควรเพิ่มเติมเรื่องประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณสุขไว้ด้วยหรือไม่ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการให้บริการสาธารณสุขจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในร่างมาตรานี้ควรกำหนดเรื่องสิทธิในการรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายไว้ด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไม่ควรกำหนดบังคับให้รัฐดำเนินการในเรื่องใด ๆ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ รัฐจะดำเนินการโดยมีค่าใช้จ่ายหรือไม่เพียงใดนั้นเป็นเรื่องของความสามารถของรัฐ และความในมาตรานี้มีหลักการสำคัญ คือ รัฐจะต้องดำเนินการให้มีการให้บริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึง ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องค่าใช้จ่ายในการสาธารณสุขแต่อย่างใด

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในร่างมาตรานี้ควรเพิ่มเติมเรื่องส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคโดยรัฐไว้ด้วยหรือไม่เนื่องจากในปัจจุบันการสาธารณสุขของไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคและการเพิ่มเติมในเรื่องเวชศาสตร์ทั่วไป และเวชศาสตร์ครอบครัวไว้ในมาตรานี้จะเหมาะสมหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในร่างมาตรานี้ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมมีความเหมาะสมแล้ว

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในร่างมาตรา ๕๐ ได้กำหนดหลักการไว้ว่า “รัฐต้องดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ให้ครบถ้วนตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรา ๕๔ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

มาตรา ๕๕

“มาตรา ๕๕ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๕๕ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๕๖

“มาตรา ๕๖ รัฐต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า”

ประเด็นการพิจารณา

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในร่างมาตรานี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยการนำความในร่างมาตรา ๔๕ มาแก้ไขเพิ่มเติมตามความเห็นของที่ประชุมในการประชุมครั้งที่ผ่านมา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ความในร่างมาตรานี้มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อกำหนดให้เป็นสิทธิของประชาชนหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การกำหนดให้ประชาชนได้รับประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้น ความในร่างมาตรานี้จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดให้เป็นสิทธิของประชาชนอีก

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในร่างมาตรานี้จะทำให้เกิดการเรียกร้องจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมโดยอาศัยช่องทางที่กำหนดไว้ในร่างมาตรานี้หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในส่วนของรายละเอียดของการมีส่วนร่วมดำเนินการและการได้รับประโยชน์จากการดำเนินการของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ควรกำหนดไว้ในกฎหมายลูก และเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคหนึ่ง เป็นดังนี้ “รัฐต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในวรรคสองของร่างมาตรานี้กับความในร่างมาตรา ๕๗ มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน ดังนั้น ควรนำความในวรรคสองของร่างมาตรานี้ไปเพิ่มเติมเป็นวรรคสองของร่างมาตรา ๕๗

ประธานกรรมการเสนอตัดความในวรรคสองออกทั้งหมด และให้นำความในวรรคสองไปบัญญัติเป็นวรรคสองของร่างมาตรา ๕๗

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรา ๕๖ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๖ รัฐต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในทางดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องเยียวยาผลกระทบหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเป็นพิเศษและไม่ชักช้า”

มาตรา ๕๗

“มาตรา ๕๗ ในการดำเนินการใดของรัฐ ถ้าการนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุข วิถีชีวิตหรือสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

ประเด็นการพิจารณา

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในร่างมาตรานี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยการนำความในร่างมาตรา ๔๖ มาแก้ไขเพิ่มเติมตามความเห็นของที่ประชุมในการประชุมครั้งที่ผ่านมา

ประธานกรรมการเสนอเพิ่มเติมความเป็นวรรคสอง ดังนี้ “ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า”

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- กรณีที่มีการขัดขวางมิให้เอกชนดำเนินกิจการตามที่ได้รับสัมปทานจากรัฐโดยอาศัยช่องทางซึ่งกำหนดไว้ในร่างมาตรานี้ จะมีวิธีการป้องกันอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า แนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน คือ รัฐจะต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน หากป้องกันไม่ได้ทั้งหมดแล้วเกิดความเสียหายกับประชาชน รัฐก็ต้องเยียวยาและชดเชยค่าเสียหายให้แก่ประชาชน

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในวรรคสองควรเพิ่มเติมประเด็นที่ว่ารัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสองที่เพิ่มขึ้นใหม่ เป็นดังนี้ “ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า”

- มีกรรมการเสนอให้ปรับปรุงถ้อยคำในวรรคหนึ่งให้เหมาะสม โดยบัญญัติลักษณะว่า การดำเนินการใดของรัฐที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสุขของประชาชน

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคหนึ่ง เป็นดังนี้ “ในการดำเนินการใดของรัฐที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุข วิธีชีวิตหรือสุขภาพของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในร่างมาตราที่บังคับให้รัฐต้องดำเนินการให้เอกชนที่ได้รับสัมปทานจากรัฐต้องเยียวยาและชดเชยค่าเสียหายให้กับประชาชนด้วยหรือไม่

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ความในร่างมาตรานี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐเท่านั้น หากเอกชนรายใดทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนเอกชนรายนั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง

ประธานกรรมการเสนอให้ตัดคำว่า “ของรัฐ” ในวรรคหนึ่งออก เพื่อให้ครอบคลุมทั้งการดำเนินการของรัฐและเอกชน

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดให้การดำเนินการของรัฐ และการดำเนินการเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้มีความแตกต่างกัน

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในร่างมาตราที่ควรกำหนดบังคับเฉพาะรัฐเท่านั้น ไม่ควรบังคับไปถึงภาคเอกชนด้วย

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขความในวรรคหนึ่ง เป็นดังนี้ “ในการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุข วิธีชีวิตหรือสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในวรรคหนึ่งนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐอันเป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๕๗ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๗ ในการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุข วิธีชีวิตหรือสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้นเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า”

มาตรา ๕๗/๑

“มาตรา ๕๗/๑ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน และข้อมูลข่าวสารสาธารณะอย่างอื่นที่มีข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐต่อประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวโดยสะดวก”

ประเด็นการพิจารณา

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความในร่างมาตรานี้ได้มีการเพิ่มเติมโดยการนำความในร่างมาตรา ๔๓ และร่างมาตรา ๗๘ มาแก้ไขเพิ่มเติมตามความเห็นของที่ประชุมในการประชุมครั้งที่ผ่านมา

ประธานกรรมการเสนอตัดคำว่า “ต่อประชาชน” ในมาตรานี้ออก

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ความในร่างมาตรานี้ความว่า “การบริหารราชการแผ่นดิน “ มีความหมายครอบคลุมหน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจหรือไม่

- ความในร่างมาตรานี้จะเป็นการจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในร่างมาตรานี้บังคับให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย การบริหารราชการแผ่นดิน และข้อมูลข่าวสารสาธารณะอย่างอื่นที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ แต่รัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมากกว่าที่กำหนดไว้ในร่างมาตรานี้ก็ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ยกเว้นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐสามารถเปิดเผยได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ดังนั้น เสนอแก้ไขความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “มาตรา ๕๗/๑ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย การบริหารราชการแผ่นดิน และข้อมูลข่าวสารสาธารณะอย่างอื่นที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ~~ต่อประชาชน~~ตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวโดยสะดวก”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในมาตรานี้ควรเพิ่มเติมให้รัฐต้องดำเนินการโดยไม่ชักช้าไว้ด้วยหรือไม่

- คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (คณะกรรมการ กวณ.) มีหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยเหตุผลในการปฏิเสธไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐว่ามีเหตุผลอันสมควรหรือไม่ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการ กวณ. ก็สั่งให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้น และโดยส่วนใหญ่คณะกรรมการ กวณ. จะสั่งให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐเกือบทุกกรณี

ประธานกรรมการสอบถามนายเอียรชัย ณ นคร กรรมการ ว่า ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือไม่

นายเอียรชัย ณ นคร กรรมการ ชี้แจงว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นต้น จะไม่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขร่างมาตรา ๕๗/๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๗/๑ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย การบริหารราชการแผ่นดิน และข้อมูลข่าวสารสาธารณะอย่างอื่นที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ~~ต่อประชาชน~~ตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวโดยสะดวก”

มาตรา ๕๘

“มาตรา ๕๘ รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรนำความในร่างมาตรา ๗๕ ซึ่งเป็นเรื่องของการส่งเสริมให้ผู้บริโภครวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน มาเพิ่มเติมไว้ในร่างมาตรานี้ด้วย เพราะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า บทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น คณะกรรมการได้พิจารณาหลักการโดยให้แยกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐต้องจัดให้มีกลไกในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคซึ่งเป็นมาตรการบังคับ และส่วนที่สอง บัญญัติรับรองสิทธิของผู้บริโภคในการรวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองได้

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริโภครวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ควรกำหนดให้มีกลไกหรือมาตรการในการคุ้มครองกลุ่มผู้บริโภค โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าหรือบริการเพื่อประโยชน์ของประชาชนไว้ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่เห็นด้วยกับการบัญญัติเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าหรือบริการ เนื่องจากปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่แล้ว

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขร่างมาตรา ๕๘ เป็นดังนี้

“มาตรา ๕๘ รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริโภครวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน

มาตรา ๕๙

“มาตรา ๕๙ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

มีกรรมการสอบถามว่า หลักการของร่างมาตรานี้ประสงค์จะควบคุมภาครัฐในการรักษาวินัยการเงินการคลัง ทั้งด้านรายรับและรายจ่ายใช่หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทบัญญัติในร่างมาตรานี้กำหนดขึ้นเพื่อบังคับให้รัฐต้องมีกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลัง

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า เหตุที่บัญญัติความว่า “...ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ” เพราะต้องการให้รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศจะต้องคิดอย่างรอบคอบ หากจะแก้ไขกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังเพื่อประโยชน์ของรัฐบาลในขณะนั้น

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลัง เพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างเคร่งครัด”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขร่างมาตรา ๕๙ ดังนี้

“มาตรา ๕๙ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างเคร่งครัด”

มาตรา ๖๐

“มาตรา ๖๐ รัฐต้องมีและใช้มาตรการและกลไกทั้งปวงเพื่อจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- บทบัญญัติร่างมาตรา ๖๐ มีเจตนารมณ์ว่าภาระหน้าที่ในการขจัดทุจริตคอร์รัปชันและการประพฤติมิชอบถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐที่จะต้องมีมาตรการและกลไกในการดำเนินการ จึงเห็นควรเพิ่มถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ มาตรการ หรือกลไกเพื่อจัดการกระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบให้เป็นไปตามหลักการสากล เช่น การส่งเสริม สนับสนุนในการจัดให้มีระบบซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบ และป้องกันการขัดกันของผลประโยชน์ เป็นต้น

- มาตรา ๓๕ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ได้กำหนดให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน ตรวจสอบ และจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จึงเห็นควรเพิ่มเติมหลักการในร่างมาตรานี้ให้รัฐต้องดำเนินมาตรการอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชน

นายปรณ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง เสนอให้เพิ่มความว่า “ให้ความรู้แก่ประชาชนได้รับรู้ถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริต” เพราะเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนทราบถึงปัญหาร้ายแรงของประเทศที่เกิดมาจากการทุจริตคอร์รัปชัน

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “รัฐต้องมีและใช้มาตรการที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนได้รับรู้ถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการภาครัฐและเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด รวมตลอดทั้งทบทวนมาตรการและกลไกดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอ”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๐ ดังนี้

“มาตรา ๖๐ รัฐต้องมีและใช้มาตรการที่ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนได้รับรู้ถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการภาครัฐและเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวดและเด็ดขาด รวมตลอดทั้งทบทวนมาตรการและกลไกดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอ”

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

“หมวด ๖

แนวนโยบายแห่งรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบชื่อหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๖๑

“มาตรา ๖๑ บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๖๑ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๖๒

“มาตรา ๖๒ รัฐพึงจัดให้มีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชาติเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”

ประเด็นการพิจารณา

มีการแสดงความคิดเห็นว่า ร่างมาตรานี้ควรบัญญัติหลักการในเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ ไว้ด้วย

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ร่างมาตรานี้ได้เพิ่มคำว่า “วิสัยทัศน์” เนื่องจากวิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์เป็นตัวกำหนดแผนปฏิบัติการ ทั้งนี้ หากจะตัดคำว่า “วิสัยทัศน์” ออก และกำหนดไว้แต่เพียงยุทธศาสตร์จะทำให้การวางแผนงานและโครงการได้รับผลกระทบ อันจะส่งผลให้การวางแผนเป้าหมายเป็นไปอย่างยากลำบาก

ประธานกรรมการกล่าวว่า ยุทธศาสตร์เป็นแต่เพียงหลักการของกรอบและเป้าหมายที่ภาครัฐต้องปฏิบัติ ซึ่งไม่ใช่แนวทางยุทธศาสตร์ชาติซึ่งจะกำหนดแบบแผนการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมาย ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยใช้คำว่า “เป้าหมายและกรอบ” แทนคำว่า “แนวทาง” โดยยุทธศาสตร์ชาติจะต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันของทุกฝ่ายทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และภาคประชาชน จึงจะถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ดังนั้น เสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “มาตรา ๖๒ รัฐพึงจัดให้มี วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชาติเป็นแนวทางในทฤษฎีปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เป้าหมายและกรอบในการบริหารประเทศ”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๒ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๒ รัฐพึงจัดให้มี วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชาติเป็นแนวทางในทฤษฎีปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เป้าหมายและกรอบในการบริหารประเทศ”

มาตรา ๖๓

“มาตรา ๖๓ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๕๑ รัฐพึงจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรอง ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิและผลประโยชน์แห่งชาติ”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ความว่า “ข่าวกรอง” มีความหมายกว้าง ควรเปลี่ยนใช้คำว่า “การรักษาความมั่นคง”
- ควรคงตามร่างเดิมเนื่องจากคำว่า “ข่าวกรอง” มีความหมายครอบคลุมคำว่า “การรักษาความมั่นคง” ด้วย

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๖๓ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๖๔

“มาตรา ๖๔ รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน ให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ และคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติ และของคนไทย ในต่างประเทศ”

ประเด็นการพิจารณา

มีการแสดงความคิดเห็นว่า เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ดังนั้น ควรบัญญัติเพิ่มเติมเรื่องการให้ความร่วมมือกับประชาคมอาเซียน และองค์การระหว่างประเทศด้วย

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ความว่า “องค์การระหว่างประเทศ” และ “ประชาคมอาเซียน” อยู่ในความหมายของความว่า “องค์การระหว่างประเทศ” แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติซ้ำอีก

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่ควรระบุชื่อองค์การระหว่างประเทศใดในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากหากในอนาคตประชาคมอาเซียนมีการเปลี่ยนชื่อจะก่อให้เกิดความยุ่งยากและต้องดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ก็ไม่เคยระบุชื่อองค์การระหว่างประเทศใดในรัฐธรรมนูญ

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๖๔ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๖๕

“มาตรา ๖๕ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

ในการคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาในทุกกรณี และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าว”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- เนื่องจากศาสนาพุทธมีหลายนิกายและหลายความเชื่อ การบัญญัติความว่า “ในทุกกรณี” ในวรรคสอง อาจจะทำให้มีผู้แสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบโดยอ้างพระพุทธศาสนา อันจะก่อให้เกิดปัญหาแก่รัฐได้

- การบ่อนทำลายและบิดเบือนศาสนา ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในศาสนาพุทธเท่านั้น แต่ยังมีการกระทำลักษณะดังกล่าวกับศาสนาอื่นๆ ในประเทศไทยด้วย ดังนั้น ควรเพิ่มความในวรรคหนึ่งในลักษณะว่าให้รัฐให้ความคุ้มครองทุกศาสนาให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนานั้นๆ

- ควรบัญญัติมาตรการและกลไกป้องกันมิให้มีการกระทำใดๆ อันเป็นการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาในทุกกรณีไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทบัญญัติร่างมาตรา ๖๕ วรรคสอง มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอก หรือโดยวิธีการใดๆ ดังนั้น เสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสอง เป็นดังนี้ “...รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาใน ทุกศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าว”

ส่วนเหตุผลของการบัญญัติความในวรรคสองของร่างมาตรานี้ เนื่องจากพุทธศาสนิกชนส่วนหนึ่งต้องการให้บัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้ การบัญญัติความตามที่ปรากฏในวรรคสองเป็นการหลีกเลี่ยงที่จะต้องบัญญัติให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งอาจจะกระทบกับศาสนาอื่น โดยความที่บัญญัติในวรรคสองน่าจะสร้างความพึงพอใจแก่พุทธศาสนิกชนได้ในระดับหนึ่ง

ส่วนการบัญญัติในลักษณะให้รัฐให้ความคุ้มครองทุกศาสนาให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนานั้นๆ ไม่สามารถกระทำได้ เพราะจะกลายเป็นว่ารัฐเข้าไปยุ่งกับกิจการทางศาสนา ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับผู้นับถือศาสนานั้นๆ ได้ นอกจากนี้ ความที่บัญญัติในวรรคหนึ่งก็แสดงให้เห็นแล้วว่ารัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองทุกศาสนา

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๕ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๕ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

ในการคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาใน ทุกศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าว”

มาตรา ๖๖

“มาตรา ๖๖ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้โดยสะดวก รวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติ”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน และภาครัฐก็ให้การสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น จึงควรบัญญัติหลักการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพิ่มเติมในร่างรัฐธรรมนูญ

- ควรนำเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ มาบัญญัติเพิ่มเติมในร่างมาตรา ๖๖

ประธานกรรมการกล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมทางเลือกอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมแล้ว แม้ว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ก็ตาม กระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็ยังสามารถทำได้ และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในร่างมาตรา ๖๖ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๖ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และประเทศชาติควรแทรกแซงหรือตรึงไว้ได้ เพื่อให้ส่วนหนึ่งที่ของ รัฐในให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปฏิบัติหน้าที่ในทางอันชอบด้วยยุติธรรมให้แก่ประชาชน ได้โดยสะดวก รวดเร็ว เที่ยงธรรม และ ปราศจากอคติ ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงจนเกินสมควร

รัฐต้องมีมาตรการที่คุ้มครองเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดย เคร่งครัดปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การใช้ความว่า “ผู้ยากไร้” ทำให้ได้ความหมายที่แคบ เนื่องจากยังมีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ยากไร้ที่ต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสม เช่น สตรี และเด็ก เป็นต้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า การใช้ความหมายอย่างกว้างในรัฐธรรมนูญจะทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายลำดับรองในความหมายที่แคบได้ และเมื่อร่างมาตรานี้คือสิ่งที่รัฐต้องทำจึงเน้นที่ผู้ยากไร้ ทั้งนี้ รัฐบาลสามารถจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่บุคคลอื่นได้ รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามไว้ ดังนั้น เสนอเพิ่มความว่า “ผู้ด้อยโอกาส” ในวรรคสาม เพื่อให้ครอบคลุม และเมื่อเพิ่มความในร่างมาตรานี้แล้ว ก็ควรตัดวรรคสองของร่างมาตรา ๔๑ ออกทั้งวรรค และแก้ไขความในวรรคสามให้สอดคล้องกัน

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติ ควรเป็นเรื่องของสิทธิ ไม่ใช่เรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐ

ประธานกรรมการกล่าวว่า เหตุผลที่ไม่กำหนดเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายเป็นสิทธิ เนื่องจากข้อเท็จจริงมีคดีหลายประเภท การช่วยเหลือจึงต้องพิจารณาเป็นรายคดีไป ประกอบกับปัจจุบันมีการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้น จึงควรบัญญัติรับรองเพิ่มในรัฐธรรมนูญในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐมีความเหมาะสมมากกว่ากำหนดให้เป็นสิทธิ และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสามที่เพิ่มขึ้นใหม่ เป็นดังนี้ “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. แก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๖ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๖ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้สอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และประเทศชาติควรแทรกแซงหรือตรึงไว้ได้ เพื่อให้ส่วนหนึ่งที่ของ รัฐในให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปฏิบัติหน้าที่ในทางอันชอบด้วยยุติธรรมให้แก่ประชาชน ได้โดยสะดวก รวดเร็ว เที่ยงธรรม และ ปราศจากอคติ ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงจนเกินสมควร

รัฐต้องมีมาตรการที่คุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยเคร่งครัดปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ

รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๒. ตัดความในวรรคสองของร่างมาตรา ๔๑ ออกทั้งวรรค

มาตรา ๖๗

“มาตรา ๖๗ รัฐพึงปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในเกียรติภูมิ อุดมการณ์ และผลประโยชน์ของชาติ มีจิตสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวม ร่วมป้องกันและจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรเพิ่มความว่า “จิตสาธารณะ” เพื่อให้มีการปลูกฝังประชาชนให้มีจิตสาธารณะ ให้ความสำคัญกับสังคม มองประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่มองประโยชน์ส่วนตน และรู้จักปกป้องรักษาสาธารณสมบัติของชาติ และมนุษยชาติ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความว่า “มีจิตสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวม” มีความครอบคลุมในเรื่องจิตสาธารณะแล้ว กล่าวคือ จิตสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของการมีจิตสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวม และสอบถามว่า ความว่า “และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก” หมายความว่าอย่างไร

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ความดังกล่าวหมายถึงเรื่องการรักษาประเทศชาติ และความปรองดอง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความว่า “และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก” ควรแก้ไขเป็นความว่า “และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๗ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๗ รัฐพึงปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในเกียรติภูมิ อุดมการณ์ และผลประโยชน์ของชาติ มีจิตสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวม ร่วมป้องกันและจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก”

มาตรา ๖๘

“มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวิทยาการให้เกิดความรู้ พัฒนาการ และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของชาติ”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความว่า “ความสามารถของชาติ” เป็น “ความสามารถของ คนในชาติ”

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๘ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวิทยาการให้เกิดความรู้ พัฒนาการ และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของ คนในชาติ”

มาตรา ๖๙

“มาตรา ๖๙ รัฐพึงอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และพึงจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรเพิ่มเรื่อง “การกีฬา” เข้ามาในร่างมาตรานี้ด้วยหรือไม่
- การบัญญัติเรื่อง “การกีฬา” ไว้ในรัฐธรรมนูญต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากอาจทำให้มีการใช้งบประมาณอย่างไม่ถูกต้อง รวมทั้งเกิดการทับซ้อนกันของผลประโยชน์ได้

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๖๙ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๖๙/๑

“มาตรา ๖๙/๑ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทย ชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรเพิ่มความในร่างมาตรานี้ เป็นดังนี้ “มาตรา ๖๙/๑ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้เข้าถึงโอกาสต่าง ๆ สามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนอย่างมีศักดิ์ศรีและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก” เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงโอกาสและสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของตนได้
- ความว่า “ชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ” ถูกต้องหรือไม่ เพราะชาวไทยคือชาวไทยจะไม่มีใครแบ่งแยกว่าเป็นชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ อีกแต่ก็คือคนไทยโดยรวม
- ควรใช้คำว่า “ชนกลุ่มน้อย” แทนคำว่า “ชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ” เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่มีสัญชาติไทย เช่น ลาวซ่ง หรือคนมอญที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น เพียงแต่กลุ่มคนดังกล่าวต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมความเป็นตัวตนซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ
- ประเพณีบางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นประเพณีที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น เช่น การเผาป่าเพื่อสร้างที่อาศัย หรือไม่เป็นผลดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์เอง เช่น เรื่องสุขภาพ การกำหนดในรัฐธรรมนูญให้อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นปัญหาในอนาคตหรือไม่ และกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่
- ควรให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้าถึงโอกาส เช่น การให้โอกาสในการเข้ารับการศึกษา เป็นต้น ส่วนการที่กลุ่มชาติพันธุ์จะดำรงชีวิตหรือมีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไรวินั้น ก็ควรให้เป็นไปตามความสมัครใจของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ตามหลักสิทธิมนุษยชน

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็นดังนี้ “มาตรา ๖๙/๑ รัฐพึงส่งเสริมและให้ประชาชนความคุ้มครองชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้ดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้ อยู่อย่างผาสุกไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ หรือสุขภาพอนามัย” โดยให้ชาวไทยชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการขัด

ต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี เช่น การแต่งกายของผิต้องเหลือง เป็นต้น หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ หรือสุขภาพอนามัย เช่น การกินอาหารที่อาจก่อให้เกิดโรค เป็นต้น

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เสนอให้ใช้คำว่า “ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์” แทนคำว่า “ชาวไทยชาติพันธุ์”

- ความว่า “หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ” มีความหมายอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความว่า “หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ” เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยตามตะเข็บชายแดนหากประเทศเพื่อนบ้านมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นก็อาจต้องทำการอพยพ หรือวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่มีการเผาป่าก็อาจต้องให้ย้ายออกจากเขตป่าเพื่อรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชาติไว้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ คือคำว่า “ชาติพันธุ์” ในที่นี้ไม่ใช่ “ชนกลุ่มน้อย” และกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวต้องเป็นชาวไทย รัฐธรรมนูญจึงจะให้ความคุ้มครอง

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๖๙/๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๖๙/๑ รัฐพึงส่งเสริมและให้ประชาชนมีความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ร่วมกันให้ดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างผาสุก ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ หรือสุขภาพอนามัย”

มาตรา ๗๐

“มาตรา ๗๐ รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม และพึงส่งเสริมและพัฒนาระบบการสร้างเสริมสุขภาพและการกีฬา เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพกายที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- เพื่อไม่ให้เกิดการฉกฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้คำว่า “การกีฬา” เสนอให้ใช้คำว่า “การเล่นกีฬา” เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าเป็นเรื่องของบุคคล

ประธานกรรมการสอบถามว่า ความว่า “พึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม” มีความหมายอย่างไร

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า เหตุผลของการบัญญัติความว่า “พึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม” เนื่องจากร่างรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญต่อเรื่องการศึกษา แต่สิ่งที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จ นอกจากรัฐและระบบการศึกษาแล้วต้องประกอบด้วยสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญด้วย

ประธานกรรมการเสนอให้ตัดความว่า “พึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม” ออก แล้วนำความดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๗๐/๑ เพื่อให้ร่างมาตรานี้เป็นเรื่องของการส่งเสริมและพัฒนาระบบการสร้างเสริมสุขภาพและการกีฬา

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ควรคงความว่า “การกีฬา” ไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมการกีฬาของประเทศ

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๐ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมสวัสดิภาพของชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานที่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และส่งเสริมและพัฒนาระบบการสร้างเสริมสุขภาพและการเล่นกีฬา เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง”

มาตรา ๗๐/๑

“มาตรา ๗๐/๑ รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม และคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรี มิให้ผู้ใดใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมทุกรูปแบบ รวมตลอดทั้งให้การช่วยเหลือ บำบัด พื้นฟูและเยียวยาบุคคลที่ได้รับผลร้ายดังกล่าว”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักการของร่างมาตรานี้ทำให้เห็นถึงความมุ่งหมายของการสร้างสถาบันครอบครัว

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๗๐/๑ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๗๑

“มาตรา ๗๑ รัฐพึงจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมอันเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ

รัฐพึงจัดให้องค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง และป้องกันมิให้มีการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ปัจจุบันภาครัฐและเอกชนยังไม่ได้ดำเนินการให้ประชาชนได้ใช้บริการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง

- เรื่องคลื่นความถี่มีความสำคัญ โดย กสทช. จะเป็นผู้จัดสรรคลื่นความถี่ให้กับเอกชนเพื่อบริการประชาชนแทนรัฐ ซึ่งร่างมาตรานี้อาจมีหลักการที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่มีการจัดสรรคลื่นความถี่ให้กับเอกชนในลักษณะเป็นการแสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความมั่นคงและประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น ควรกำหนดให้ผู้ที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เป็นการรบกวนหรือละเมิดสิทธิของประชาชนด้วยเช่นกัน

- ปัจจุบันรัฐบาลไม่มีอำนาจสั่งการให้เอกชนที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ดำเนินการเพื่อสังคม จึงควรกำหนดให้เอกชนที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะและสังคมด้วย

- ในต่างประเทศจะไม่มีกรให้สัมปทานคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมให้กับเอกชน แต่จะให้เอกชนที่สนใจลงทุนให้บริการตามกรอบหรือหลักเกณฑ์ที่รัฐได้กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจและทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ ส่วนการกำหนดให้มีองค์กรที่

เป็นผู้จัดสรรความถี่อาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ จึงควรมีคณะกรรมการที่กำกับดูแลการให้บริการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม ในแต่ละด้านแยกออกจากกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีความชำนาญในแต่ละด้านสามารถเข้ามาเป็นคณะกรรมการควบคุมดูแลการให้บริการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ไม่ควรจำกัดเฉพาะการให้สัมปทานคลื่นความถี่เท่านั้น แต่ควรดำเนินการในรูปแบบอื่นที่จะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด และควรคำนึงถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ได้รับสัมปทานด้วยเช่นกัน

- การกำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรของรัฐ อาจทำให้เกิดปัญหาการทุจริตได้ จึงควรกำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสาธารณะซึ่งจะทำให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคลื่นความถี่อันจะช่วยในการป้องกันการทุจริตได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในอดีตเคยเกิดกรณีการสมยอมในการประมูลเพื่อให้ได้รับสัมปทานคลื่นความถี่ ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบอาจจะเลยต่อหน้าที่ไม่ตรวจสอบกรณีดังกล่าว ส่วนการกำหนดให้คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรของรัฐนั้นเหมาะสมแล้ว แต่ควรมีการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในการให้สัมปทานคลื่นความถี่ นอกจากนี้ ควรนำเรื่องการให้เอกชนที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์สาธารณะและสังคมไปกำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๑ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ที่และสิทธิในวงโคจรของอุปกรณ์สื่อสารที่ได้มาย่อมเป็นทรัพยากรของรัฐ ในการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่หรือวงโคจรดังกล่าวไม่ว่าจะใช้ในทางเพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมอันเป็นทรัพย์สินของรัฐหรือของชาติโดยหรือประโยชน์อื่นใด ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ

รัฐพึงจัดให้มีองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง และป้องกันมิให้มีการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน ในการดำเนินการขององค์กรดังกล่าวต้องคำนึงถึงภาระที่ประชาชนจะพึงต้องรับประกอบด้วย”

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความว่า “วงโคจร” หมายถึงวงโคจรของอุปกรณ์สื่อสาร หรือวงโคจรของการสื่อสารหรือคลื่นความถี่

- การจัดสรรคลื่นความถี่ควรคำนึงถึงการคุ้มครองประชาชนผู้ใช้บริการด้วยเช่นกัน

- เคยเกิดกรณีผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ให้บริการในลักษณะเอาเปรียบผู้ใช้บริการ ดังนั้นควรบัญญัติมาตรการคุ้มครองผู้ใช้บริการไว้ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า สิทธิในวงโคจรถือเป็นทรัพยากรของประเทศ จึงควรกำหนดให้สิทธิในวงโคจรของอุปกรณ์สื่อสารเป็นทรัพยากรของรัฐอย่างชัดเจน และเสนอแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๑ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ที่ใช้ในทางส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมอันเป็นทรัพย์สินของรัฐหรือของชาติโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะและสิทธิในวงโคจรของอุปกรณ์สื่อสารที่ได้มาย่อมเป็นทรัพยากรของรัฐ มีไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและประชาชน

ในการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่หรือวงโคจรดังกล่าว ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือประโยชน์อื่นใด ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ

รัฐพึงจัดให้มีองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง และวรรคสอง องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้ให้บริการโดยมิชอบ ป้องกันการรบกวนการใช้ประโยชน์ และไม่ทำให้ประชาชนผู้ให้บริการต้องรับภาระเกินสมควร รวมตลอดทั้งป้องกันมิให้มีการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน”

- มีกรรมการสอบถามว่า ความว่า “วิทยุโทรทัศน์” และ “วิทยุกระจายเสียง” มีความเหมาะสมหรือไม่

- ความในวรรคสามครอบคลุมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วยหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความว่า “วิทยุโทรทัศน์” และ “วิทยุกระจายเสียง” มีความเหมาะสมแล้ว นอกจากนี้ ปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้มีการกำหนดให้มีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้แล้ว

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๑ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๑ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ที่ใช้ในทางส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมอันเป็นทรัพยากรสาธารณะของชาติโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ตลอดจนมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะและสิทธิในวงโคจรของอุปกรณ์สื่อสารที่ได้มาย่อมเป็นทรัพยากรของรัฐ มีไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและประชาชน

ในการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่หรือวงโคจรดังกล่าว ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือประโยชน์อื่นใด ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ

รัฐพึงจัดให้มีองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง และวรรคสอง องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้ให้บริการโดยมิชอบ ป้องกันการรบกวนการใช้ประโยชน์ และไม่ทำให้ประชาชนผู้ให้บริการต้องรับภาระเกินสมควร รวมตลอดทั้งป้องกันมิให้มีการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน”

มาตรา ๗๒

“มาตรา ๗๒ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ทำให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้”

ประเด็นการพิจารณา

- ไม่มี -

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๗๒ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๗๓

“มาตรา ๗๓ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานโดยเหมาะสมกับศักยภาพ และวัย และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยในการทำงาน และได้รับสวัสดิการ รายได้ และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน”

ประเด็นการพิจารณา

มีการสอบถามว่า หากแก้ไขความว่า “เมื่อพ้นวัยทำงาน” เป็นความว่า “เมื่อพ้นจากการทำงาน” จะเหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากโดยปกติวัยทำงานของคนจะมีอายุหกสิบปี แต่บางกรณีมีการออกจากงานก่อนอายุหกสิบปี หากใช้ความว่า “เมื่อพ้นจากการทำงาน” จะมีความหมายครอบคลุมมากกว่า

ประธานกรรมการกล่าวว่า การจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเป็นการออมเงินไว้เพื่อใช้ดำรงชีพเมื่อเกษียณอายุจากการทำงาน ส่วนจะเลิกหรือหยุดทำงานในช่วงอายุใดเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ดังนั้นการใช้ความว่า “เมื่อพ้นวัยทำงาน” จึงเหมาะสมแล้ว

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเห็นชอบร่างมาตรา ๗๓ โดยไม่มีการแก้ไข

มาตรา ๗๔

“มาตรา ๗๔ รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

รัฐพึงจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลาย ความเสมอภาคทางเพศ และความเสมอภาคในด้านอื่น

รัฐพึงยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ความว่า “โดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลาย” ในวรรคสอง มีความเหมาะสมหรือไม่
- ในต่างประเทศได้มีการกำหนดให้จัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ

โดยรัฐจะสนับสนุนงบประมาณแก่โครงการที่คำนึงถึงความเสมอภาคทางเพศเป็นลำดับแรกก่อนโครงการอื่น ทั้งนี้ ความในวรรคสองจะเป็นประโยชน์ต่อผู้หญิง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในวรรคสองอาจขัดต่อหลักการที่ได้มีการกำหนดไว้ในร่างรัฐธรรมนูญนี้ทั้งในเรื่องความเสมอภาค เรื่องแผนพัฒนาและแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ และเรื่องวินัยการเงินการคลัง และงบประมาณ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาตีความในอนาคตได้

- มีกรรมการสอบถามว่า ความในวรรคสองไม่ได้มีความมุ่งหมายเพื่อต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่ผู้หญิงโดยเฉพาะ แต่ให้มีการจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความเสมอภาคทางเพศโดยพิจารณาถึงความต้องการของผู้หญิงหรือประโยชน์ที่ผู้หญิงควรได้รับประกอบด้วย
- เรื่องการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม ควรกำหนดให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้หญิงและผู้ชายมีความเป็นอยู่ หรือความต้องการที่แตกต่างกัน
- ความในวรรคสองควรแก้ไขเพิ่มเติม เป็นต้นี้ “รัฐพึงจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างเพศชายของเพศชายหญิง...”

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรนำรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับผู้หญิงไปกำหนดไว้ในกฎหมายวิธีการงบประมาณและกฎหมายวินัยการเงินการคลังและงบประมาณ และควรมีการรณรงค์เพื่อให้สิทธิบางประการกับผู้หญิงมากขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องนำมาบัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ร่างมาตรา ๒๗ กำหนดให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และให้รัฐกำหนดมาตรการเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองเพศหญิง การกำหนดมาตรการดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไว้แล้ว จึงเสนอให้ตัดความในวรรคสองออกทั้งวรรค

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ปัจจุบันการจัดสรรงบประมาณไม่ได้คำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้หญิง จึงควรกำหนดเป็นหลักการในร่างรัฐธรรมนูญให้มีการจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงประโยชน์และความปลอดภัยของผู้หญิง เพื่อสามารถนำงบประมาณไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อผู้หญิงได้ต่อไป ซึ่งหลักการที่บัญญัติในร่างมาตรา ๗๔ เป็นหลักการเดียวกับที่เคยบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่แล้วซึ่งได้มีการกำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความเสมอภาคทางเพศด้วยเช่นกัน

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากต้องการให้รัฐจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ และความเสมอภาคทางเพศ ควรบัญญัติในกฎหมายวิธีการงบประมาณจะเหมาะสมมากกว่าบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า บทบัญญัติเรื่องการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายและความเสมอภาคทางเพศได้มีการบัญญัติถึงเรื่องดังกล่าวไว้ในร่างมาตรา ๒๗ วรรคสี่ ความว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองผู้พิการ ผู้อ่อนแอ หรือด้อยโอกาส ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” ดังนั้น สตรีสามารถอ้างบทบัญญัติร่างมาตรา ๒๗ เพื่อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความเสมอภาคทางเพศได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ร่างมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติที่มีความก้าวหน้าและสามารถคุ้มครองความเสมอภาคทางเพศได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความเสมอภาคทางเพศเคยมีการบัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญชุดที่แล้ว จึงควรบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการด้วยเช่นกัน

ประธานกรรมการกล่าวว่า การบัญญัติร่างมาตรา ๒๗ โดยให้มีมาตรการที่จะคุ้มครองและอำนวยความสะดวกแก่เพศหญิง สามารถคุ้มครองความแตกต่างและความเสมอภาคทางเพศได้มากกว่าการบัญญัติให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความเสมอภาคทางเพศดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองและอำนวยความสะดวกแก่เพศหญิงในการดำเนินการใด ๆ ดังนั้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติห้ามกระทรวงกลาโหมตั้งโรงงานผลิตอาวุธใช้ใน
งานราชการทหาร เพียงแต่กระทรวงกลาโหมไม่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตอาวุธเพื่อการค้าขาย ดังนั้น
อาจแก้ปัญหาโดยการแก้ไขกฎหมายในเรื่องวัตถุประสงค์หน้าที่และอำนาจของกระทรวงกลาโหม
โดยกำหนดให้กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่และอำนาจในการผลิตอาวุธเพื่อใช้ในราชการ และในกรณีที่มีอาวุธ
คงเหลือจากการผลิตให้สามารถจำหน่ายออกไปได้

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติ ดังนี้

๑. แก้ไขร่างมาตรา ๗๔ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๔ รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโต
ทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง จัดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการ
แข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

**รัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้เป็นธรรมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
ทางเพศ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม**

รัฐพึงขจัดการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทรัพย์สินทางปัญญาของรัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการ
ประชาธิปไตย และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ทั้งนี้ เว้นแต่มีความจำเป็น
เพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือ
การจัดทำบริการสาธารณะ”

๒. แก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๒๗ เพื่อให้สอดคล้องกับร่างมาตรา ๗๔ ดังนี้

“มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตาม
กฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างระหว่างบุคคล เพศ หรือเหตุ
อื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้
เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่สตรี ผู้พิการ ผู้อ่อนแอ หรือด้อย
โอกาส ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของ
รัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ
การเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

มาตรา ๗๕

“มาตรา ๗๕ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริโภครวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องสิทธิของตน”

ประเด็นการพิจารณา

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในการพิจารณาร่างมาตรา ๕๘
ที่ประชุมเห็นควรให้ตัดร่างมาตรา ๗๕ ออกทั้งมาตรา โดยนำไปบัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๕๘

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติร่างมาตรา ๗๕ ออกทั้งมาตรา

มาตรา ๗๖

“มาตรา ๗๖ รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและงานของรัฐอย่างอื่น รวมตลอดทั้ง การบริการประชาชน ให้มีประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ ตามหลักการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี

การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของ ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของ หน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ต้องเป็นไปตาม ระบบคุณธรรมตามที่กฎหมายกำหนด”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ความในวรรคหนึ่งของร่างมาตรา ๗๖ ควรแก้ไขให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและให้เกิดการ บูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน ดังนี้ “รัฐพึงพัฒนาการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง ราชการส่วน ภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และการบริหารงานของรัฐอย่างอื่น ราชขตสขตท้งให้ม่สัสมฤทธิผลตาม ยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาประเทศ และพัฒนาการบริการประชาชน ให้มีประสิทธิภาพ สะดวก โปร่งใส และรวดเร็ว มีส่วนร่วม ไม่เลือกปฏิบัติ ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี”

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคหนึ่งดังกล่าว เนื่องจาก เรื่องการบริหารประเทศให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติได้มีการบัญญัติรายละเอียดไว้ในร่างรัฐธรรมนูญแล้ว แต่ร่างมาตรา ๗๖ เป็นเรื่องพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารเครื่องมือของรัฐให้มี ประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็ว ทั้งนี้ คำว่า “บริหารราชการแผ่นดิน” หมายความว่า การบริหารราชการ ส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น

ส่วนความในวรรคสองของร่างมาตรา ๗๖ เสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็นดังนี้ “ทวขขรขรุ แต่งตั้ง โยทขัข โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือทวให้พ้นสขตตำแหน่งขของขัวราชทวซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำและมีใช้ขัวราชทวทวการเมือง พนักงาน หรือสขตขัวของหน้ขราชทว หน้ขงหน ขของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจทวที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชทวส่วนท้องถิ่นการบริหารงานบุคคลของหน่วยงาน ของรัฐต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมี มาตรการป้องกันมิให้มีใ้ใใช้อำนาจหรือก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมิชอบ” เนื่องจากมาตรการป้องกันนักการเมืองใช้อำนาจในการสั่งบรรจุ แต่งตั้ง หรือโยกย้ายข้าราชการประจำ ควรบัญญัติเป็นหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ส่วนรายละเอียดในการดำเนินการควรเปิดโอกาสให้ สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า หน่วยงานของรัฐในปัจจุบันมีกฎหมายบริหารงานบุคคลเป็นของ ตนเอง ซึ่งการบริหารงานบุคคลของแต่ละหน่วยงานต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรม แต่รายละเอียดในการ ดำเนินการอาจมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ความว่า “ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกัน มิให้มีใ้ใใช้อำนาจหรือก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยมิชอบ” ควรพิจารณากฎหมาย บริหารงานบุคคลของแต่ละหน่วยงานประกอบด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในอนาคตอาจมีการจัดทำประมวลกฎหมายบริหารงานบุคคลเป็นกฎหมายกลางใช้สำหรับการบริหารงานบุคคลของทุกหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะทำให้การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐมีเอกภาพและมีแนวปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกัน

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๖ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๖ รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและงานของรัฐอย่างอื่น รวมตลอดทั้ง การบริการประชาชน ให้มีประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ ตามหลักการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี

[illegible]

ធាតុរា ៧៧

“มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์โดยเร็วเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน”

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการสอบถามว่า ควรนำความในวรรคสามของร่างมาตรา ๗๔ ความว่า “รัฐพึงยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายและการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ทั้งนี้ เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ” มาบัญญัติเป็นวรรคสองของร่างมาตรา ๗๗ จะเหมาะสมหรือไม่

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ความในวรรคสามของร่างมาตรา ๗๔ เป็นเรื่องการยกเลิกและละเว้นการตรากฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบธุรกิจ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นเรื่องเฉพาะ จึงควรบัญญัติแยกจากร่างมาตรา ๗๗ ที่เป็นการยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับเรื่องทั่วไปโดยไม่เฉพาะเจาะจง

ประธานกรรมการเสนอแก้ไขความในร่างมาตรา ๗๗ เป็นต้นี้ “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และพึงยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพโดยเร็วเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน” เนื่องจากมีกฎหมายจำนวนมากที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพของประชาชน จึงควรยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวได้ด้วย

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างมาตรา ๗๗ เป็นดังนี้

“มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพื่อยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพ โดยเร็วเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน”

มาตรา ๗๘

“มาตรา ๗๘ รัฐพึงเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายสาธารณะ ข้อมูลข่าวสารสาธารณะอย่างอื่น และข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐต่อประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติ และพึงจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวโดยสะดวก”

ประเด็นการพิจารณา

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ร่างมาตรา ๗๘ คณะกรรมการมีมติให้ตัดออกทั้งมาตรา โดยให้นำความไปบัญญัติเป็นร่างมาตรา ๕๗/๑ แทน

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติตัดร่างมาตรา ๗๘ ออกทั้งมาตรา

จากนั้น นายนิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย กรรมการหารือที่ประชุมเกี่ยวกับประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในร่างมาตรา ๒๕ ว่าร่างมาตรา ๒๕ กำหนดให้การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมาย บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำได้และได้รับการคุ้มครอง ซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนในการเรียกร้องให้รัฐดำเนินการใด ๆ ตามที่ตนต้องการ แต่ความในร่างมาตรา ๕๐ กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐให้ครบถ้วนตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ ซึ่งเมื่อพิจารณาความในร่างมาตรา ๒๕ และร่างมาตรา ๕๐ ประกอบกัน อาจมีความขัดแย้งกัน เนื่องจากประชาชนต้องการเรียกร้องให้รัฐดำเนินการรับรองและคุ้มครองตามสิทธิที่ตนมี ขณะเดียวกันรัฐก็สามารถดำเนินการอันเป็นหน้าที่ของรัฐได้ตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐเท่านั้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า ความในร่างมาตรา ๒๕ และร่างมาตรา ๕๐ ไม่ขัดแย้งกัน เนื่องจากหมวดหน้าที่ของรัฐเป็นกรณีบังคับให้รัฐต้องกระทำการ ส่วนเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นกรณีเปิดโอกาสให้ประชาชนมีทางเลือกในการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตนตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เรื่องใดที่เป็นเรื่องสำคัญที่ประชาชนควรได้รับ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้กรณีดังกล่าวเป็นเรื่องหน้าที่ของรัฐ ซึ่งรัฐต้องกระทำการดังกล่าว ขณะเดียวกันประชาชนก็มีสิทธิเรียกร้องให้รัฐต้องดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐได้เช่นกัน

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- หากรัฐไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐจะมีผลอย่างไร

- ร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องเป็นผู้ปฏิบัติในเรื่องที่เป็นหน้าที่ของรัฐและให้คณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อรัฐสภา ซึ่งหากคณะรัฐมนตรีไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐ ก็อาจมีการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจได้ อย่างไรก็ตาม หากบัญญัติบทลงโทษที่เคร่งครัดมากกว่าการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจะเหมาะสมหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า นอกจากการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ การที่คณะรัฐมนตรีไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐ อาจถือเป็นการจงใจไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญก็ได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการทั้งปวงอันเป็นหน้าที่ของรัฐต้องพิจารณาความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐประกอบด้วย ทั้งนี้เมื่อกำหนดหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญอาจต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่า ในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีจะต้องแถลงด้วยว่าจะดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยใช้ระยะเวลาเท่าใด

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ สอบถามว่า เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ปรากฏว่า มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของรัฐเพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุอยู่หลายมาตราซึ่งยังไม่ได้นำมาบัญญัติไว้โดยตรงในร่างรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ ควรจะบัญญัติความเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า การจัดสวัสดิการของรัฐเพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่บัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๒๗ วรรคสี่แล้ว กล่าวคือเป็นมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้กลุ่มคนดังกล่าวสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น

จากนั้น ประธานกรรมการเสนอเพิ่มความดังต่อไปนี้เป็นร่างมาตรา ๗๐/๒

“มาตรา ๗๐/๒ รัฐพึงดำเนินการให้มีมาตรการตามมาตรา ๒๗ วรรคสี่ตามสมควร”

ประเด็นการพิจารณา

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- ควรนำไปบัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๒๗ เนื่องจากเป็นการกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้มีมาตรการเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองผู้พิการ ผู้อ่อนแอ หรือผู้ด้อยโอกาสโดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

- ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำ ไม่ได้กำหนดหลักการเพื่อรองรับกรณีที่คณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ดังนั้นควรเพิ่มหลักการเพื่อรองรับสิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐหากไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทบัญญัติในหมวดว่าด้วยคณะรัฐมนตรีได้กำหนดหลักการในเรื่องหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี โดยกำหนดให้คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ต้องกระทำการในเรื่องต่าง ๆ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สำเร็จลุล่วงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ หากคณะรัฐมนตรีไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมมีความผิด คณะกรรมการจึงได้ออกแบบกลไกการตรวจสอบเพื่อรองรับในกรณีที่คณะรัฐมนตรีไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญคือ การตรวจสอบโดยฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรในการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ หรือมาตรการเชิงลงโทษ โดยถือว่าการไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นการจงใจละเลยการปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดซึ่งจะมีผลให้คณะรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่งและถูกตัดสิทธิทางการเมือง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กรณีที่คณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั้น ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำไม่ได้กำหนดหลักการเพื่อรองรับการใช้สิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อคณะรัฐมนตรี

หรือหน่วยงานของรัฐได้ ดังนั้น จึงควรเพิ่มหลักไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองสิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องดำเนินคดีได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการรับรองสิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่ไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายควรเพิ่มหลักการเพื่อรองรับสิทธิของประชาชนไว้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างการจัดทำ แต่จะบัญญัติไว้ในหมวดหรือมาตราใดนั้นจะต้องพิจารณาทบทวนกันอีกครั้งหนึ่ง

- มีการแสดงความคิดเห็นว่า คณะกรรมการได้ออกแบบหลักการในเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐแยกออกจากเรื่องอำนาจหน้าที่ของรัฐ โดยร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการในเรื่องหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นหลักการใหม่ที่บัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำ แต่คณะกรรมการยังไม่ได้ออกแบบมาตรการลงโทษหรือสภาพบังคับคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่ไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐโดยตรง

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีนั้น ในหมวดว่าด้วยคณะรัฐมนตรีจะกำหนดหน้าที่ของรัฐมนตรีไว้แล้ว แม้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำจะไม่ได้บัญญัติความรับผิดของคณะรัฐมนตรีไว้หากคณะรัฐมนตรีละเลยการปฏิบัติหน้าที่ก็ถือว่าคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดตามมาตรา ๑๕๗ ของประมวลกฎหมายอาญา

นายปรณ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า เรื่องหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดความรับผิดของคณะรัฐมนตรีไว้สองประการคือ ความรับผิดในทางการเมือง และความรับผิดทางกฎหมาย โดยความรับผิดในทางการเมืองเป็นเรื่องของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะดำเนินการซึ่งคณะกรรมการได้ออกแบบกลไกเพื่อรองรับการดำเนินการของฝ่ายนิติบัญญัติไว้แล้ว ส่วนกลไกเพื่อรองรับความรับผิดในทางกฎหมายกรณีที่เป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวสามารถใช้สิทธิทางศาลได้โดยกำหนดให้สามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลยุติธรรมก็ได้

- มีการแสดงความคิดเห็นว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำได้กำหนดหลักการในกรณีที่คณะรัฐมนตรีจงใจใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือจงใจไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือละเลยการปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีความรับผิดทางกฎหมายซึ่งอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการไต่สวนชี้มูลความผิด หากคดีมีมูลคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและหากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาลงโทษผู้นั้นก็จะถูกตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต

ประธานกรรมการกล่าวว่า หลักการที่เพิ่มขึ้นใหม่เป็นร่างมาตรา ๗๐/๒ ความว่า “รัฐพึงดำเนินการให้มีมาตรการตามมาตรา ๒๗ วรรคสี่ตามสมควร” นั้น ไม่สามารถนำหลักการไปบัญญัติในร่างมาตรา ๒๗ ได้ เนื่องจากมีหลักการที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องบัญญัติเป็นร่างมาตรา ๗๐/๒

มติที่ประชุม

คณะกรรมการมีมติเพิ่มความดังต่อไปนี้เป็นร่างมาตรา ๗๐/๒

“มาตรา ๗๐/๒ รัฐพึงดำเนินการให้มีมาตรการตามมาตรา ๒๗ วรรคสี่ตามสมควร”

จากนั้น นายภัทร คำพิทักษ์ กรรมการ หอรัที่ประชุมกรณีสังคมให้ความสนใจเกี่ยวกับหลักการที่คณะกรรมการบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีผู้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำไปวิพากษ์วิจารณ์ว่าในหมวดสิทธิและเสรีภาพไม่มีการบัญญัติหลักการเพื่อรองรับสิทธิและเสรีภาพตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีไว้ในร่างรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งขัดต่อมาตรา ๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีนั้น เป็นบทบัญญัติที่มีเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) ซึ่งจะเป็นการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพที่ประชาชนเคยมีไว้แต่เพียงสั้น ๆ เท่านั้น ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรจึงไม่มีการบัญญัติในลักษณะเดียวกับมาตรา ๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เนื่องจากในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรได้บัญญัติหลักการเพื่อรองรับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคที่บุคคลแต่ละคนจะพึงมีและสิทธิและเสรีภาพตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันพุธ ที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๙ เวลา ๙.๐๐ นาฬิกา ณ โรงแรมเลควิว รีสอร์ท แอนด์ กอล์ฟคลับ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๗.๕๕ นาฬิกา

นายรัฐภูมิ คำศรี

นิติกรชำนาญการพิเศษ

นางสาวรินทร์ทร ปณิธานธรรม

วิทยากรชำนาญการ

นายเฉลิมศักดิ์ ใจขำนิ

วิทยากรชำนาญการ

นายภาณุวัฒน์ เถียรขำ

วิทยากรชำนาญการ

นางสาวอัจฉรา สอนสมุทร

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นายสกันธ์ พรหมบุญตา
นิติกรชำนาญการ
นายณฤพนธ์ ฐลีจันทร์
นิติกรปฏิบัติการ
ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
สำนักกรรมาธิการ ๒
ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์